

HELG

INNSENDT

Denne artikkelen er ikke skrevet av en journalist i Agderposten, og er derfor ikke fri og uavhengig journalistikk. Artikkelen er i sin helhet laget av en ekstern bidragsyter. Vi har funnet innholdet interessant for våre lesere, og publiserer det derfor redigert og tilrettelagt av redaksjonen. Det betales ikke honorar for slike artikler.

Oppsiktsvekkende stils

Arkivene på Kuben inneholder millioner av historier fra fortiden. Mange av dem gir svært personlige vitnesbyrd om fortidens mennesker. Anna Gjerløws etterlatte papirer er et godt eksempel på det.

Det er ikke så ofte vi finner tegninger av kranier eller menneskelige kroppsdelar i arkivene på KUBEN. Desto mer oppsiktsvekkende er det derfor når denne typen materiale dukker opp.

Dypt inne blant de tunge reolene finnes en serie anatomiske stilstudier signert Anna Gjerløw 1899. Det grafiske innholdet fremstår som en liten trompetfanfare i det mylderet av tegn og bokstaver som ellers preger arkivene. Det som imidlertid gjør tegningene spesielt interessante, er at de ikke fremstår som isolerte fragmenter fra fortiden, men snarere som en integrert del av Anna Gjerløws arkiv.

Tegninger, brev og notater inngår som del av en større helhet, og denne vekslingen mellom tekst og bilde byr på en type variasjon som er mangelvare i andre arkiver.

Et innholdsrikt arkiv

Anna Gjerløw ble født i Kolbjørnsvik i 1857. Hennes foreldre var Anna Julianne fra Uddevalla i Sverige, og kaptein og skipsreder Hans Aalholm fra Arendal. I 1879 giftet hun seg med den 17 år eldre Jens Andreas Gjerløw fra Aurland i Sogn og Fjordane. Jens Andreas Gjerløw var kapellan i Trefoldighetskirken i Arendal da de giftet seg, og seinere ble han sogneprest i Barbu. Midt på 1880-tallet bygde de en sveitservilla i nærheten av Barbu kirke som fikk navnet Solhaug. Her bodde Anna og Jens sammen med sine tre barn.

Som supplement til disse biografiske detaljene har Anna Gjerløw etterlatt seg private brev, notater og betraktninger om kunst, musikk, religion og filosofi, noe som gir oss tilgang til hennes personlige meninger. I tillegg finnes regnskap, fotografier, og ikke minst et notebibliotek. Noen av hennes klær og gjenstander finnes også i samlingene på KUBEN. Materialet har en usedvanlig bredde, og denne bredden gjør det mulig å stifte bekjentskap med en ung kvinne av borgerskapet i Arendal på slutten av 1800-tallet.

Duvals anatomi

Da Anna Gjerløw tegnet sine anatomi-tegninger, var hun blitt 42 år og enke.

Tegningene er basert på hennes studier av boken *L'anatomie Artistique* av den franske professor i anatomi Mathias Duval. Professoren underviste i anatomi ved École des Beaux Arts i Paris, og boken hans er skrevet på bakgrunn av anatomiundervisningen han holdt for kunststudentene ved denne skolen. I akademiske kretser mente man at kunstnere måtte lære hvordan kroppens bevegelser fungerte for igjen å kunne male eller tegne den anatomisk korrekt. Anna Gjerløws eksemplar av Duvals bok er å finne i KUBENs boksamling, og på omslaget har Anna skrevet navnet sitt og årstallet 1899.

Annas anatomiske tegninger er nøyaktige og detaljerte presentasjoner av ulike legemsdelar, der samspillet mellom knokler, sener og muskler er utbrodert i farger og nyanser. Hun har notert og kommentert, både på selve tegningene og i boken til Duval, og først og fremst på fransk.

Interesse for kunst

Det er ingenting ved Anna Gjerløws anatomitegninger og den konteksten de ble skapt i som tyder på at det lå en medisinsk interesse bak. Medisinstudiet var åpent for kvinner på denne tiden, men de kvinnelige studentene var få, og studiet var først og fremst forbeholdt menn. Arkivets innhold peker heller mot Anna Gjerløws interesse for kunst. Hun fikk privatundervisning i tegning, ikke uvanlig for en ung kvinne fra borgerskapet, og derfor kjente hun antakeligvis til at kunstnerisk anatomi var et viktig fag for kunststudenter. I samlingen Fag og produkt på KUBEN, finnes en rekke skissebøker og tegninger fra både kvinner og menn, de fleste av dem fra Arendals borgerskap, men motivene er først og fremst landskap og blomster. Annas etterkommere har beskrevet henne som malerinne. I perioder oppholdt hun seg både i Berlin og København og malte. Om somrene skal hun ha gått rundt på Hove og Sandum på Tromøy med sitt staffeli og malt stemningsfulle bilder av skog, hav og bygninger. I samlingene på KUBEN har vi et maleri malt av henne. Hun skal også ha planlagt en kunstutstilling i Arendal rett før hun døde i 1927.

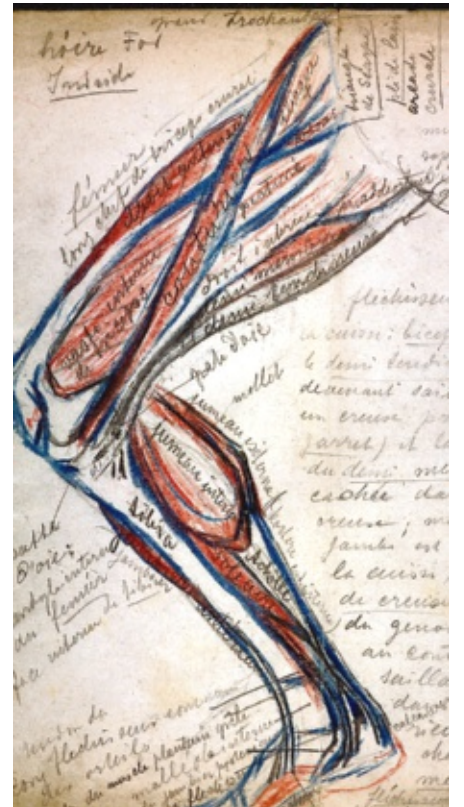

KAFFESLABBERAS: Ii hagen på Solhaug sommeren 1895. Anna Gjerløw til høyre, med sine to

studier fra prestefruen

døtre og niese.

ANNAS TEGNING: En av Annas anatomi-tegninger med notater.

FOTO; AUST-AGDER MUSEUM OG ARKIV

SOM UNG: Den unge Anna Gjerløw, f. Aalholm

HELG

Forberedelse på livet

Gjennom brev og notater åpenbarer det seg et bilde av den unge Anna Gjerløws liv, som kanskje var typisk for unge jenter av borgerskapet på denne tiden. Ungdomstiden og alt som skulle læres var en forberedelse på et liv som hustru og mor.

Anna gikk på pikeskole i Arendal frem til hun var 15 år, og etter det fikk hun privatundervisning. Borgerskapets unge jenter skulle drilles i «de bildende kunster» (maleri, skulptur og arkitektur), og «de lydende kunster» (poesi og musikk). I et brev til sin bror Mathias Aalholm, datert nyttårsaften 1872, skriver hun at hun skal ha undervisning i tegning hos frøken Bergithe Kittel, lære seg språk med frøken Heds og ha musikkundervisning hos frøken Oftedal. Det var også viktig å kunne spille piano, og i et av sine brev skriver Anna at de har fått et pianoforte i hus og at hun og søsteren går til hver sin pianolærerinne for å få undervisning. I tillegg skulle jentene ha kjennskap til tidens åndelige spørsmål og evne til å konversere om både kunst og litteratur. I Annas arkiv finner man hennes notater og betraktninger om både filosofi, kunst og litteratur.

Uf, hvor ekkelt

Men det finnes også mer personlige meddelelser. Som 14 åring gruet Anna seg til å bli voksen, slik hun skriver i et brev til broren Mathias fra 1871: «Næste Vinter skal jeg til min store Sorg gaa til Konfirmation i Byen. Uf, hvor ekkelt det blir at gaa med side Kjoler og blive saadant stiv og voksen, maatte sidde paa en Stol hele Dagen og sy, og aldrig faa Lov til at holde Leven og komme i Selskaber som nu, eller ialfald ikke i saa muntre Selskaber!»

Dette er nok tanker som kan vekke gjenklang også i våre dager. At voksenalivet, i ungdommens øyne fremstår som kjedelig og preget av ansvar og plikter er noe de fleste kan kjenne seg igjen i på tvers av generasjonene. Annas synspunkter på voksenalivet står i hvert fall i sterk kontrast til det travle og morsomme selskapslivet hun beskriver i det samme brevet:

«Vi havde det uhyre morsomt, dansede hele Aftenen, helt til kl. 1 da alle reiste hjem. Vi havde som sagt, meget morsomt, men jeg tror, vi vilde have faaet det endnu morsommere, hvis der ikke havde været saadan en Mængde og så mange Smaa. Da Værelset som vi dansede i ikke var videre stort, traadte vi nemlig paa Fødderne paa hverandre, saa vi vare ganske forslaaede paa Fødderne naar vi kom hjem. – Fredag havde vi Maanedsløve, for at vi kunde udhville os!»

Gammelmands Patent

Anna skriver også om bryllup og ekteskap i sine brev, og man skjønner at dette var noe de unge frøkner var opptatt av. I et annet brev til sin bror Mathias, formidler hun bekymring for hvordan det skal gå med en av familiens unge bekjente:

«Det ser ud til, at Amanda skal blive gaaende, hvis ikke hun tager Birger Anderssen. Tante Charlottes Stedsøn. Hun har jo allerede faaet Gammelmands Patent, som Papa siger og Thecla har gaaet i forveien for hende saa hun må skynde sig...»

Denne Amanda som Anna skriver

FAKTA

I ET HISTORISK LYS

► Under denne vignetten skriver historikere og andre fagfolk på Agder om spørsmål de brenner for. Spalten er et samarbeid mellom Aust-Agder museum og arkiv, HIFO Agder og Agderposten.

► Har du tips og ideer kontakt oss på e-post: kristoffer.vadum@aama.no eller redaksjonen@agderposten.no

om, har nok følt press både fra sine foreldre og omgivelser når det gjaldt hennes manglende ekteskapsinngåelse. Det var jo dette hele ungdomstiden var en forberedelse på. Som ung dame kan det ikke ha vært noe særlig å bli omtalt i vendinger som omfatter gamle menn! Likevel viser en undersøkelse gjort blant borgerskapets kvinner på Annas tid at gjensidig kjærlighet og det følelsesmessige grunnlaget for ekteskapet var viktig. Idealet hos borgerskapet var å gifte seg av kjærlighet. Man mente at et arrangert ekteskap, eller et ekteskap inngått av økonomiske motiver, sjeldent ble lykkelig. Samtidig var det slik at borgerskapets jenter helst skulle gifte seg innen sin stand.

17 år gammel ble Anna fridd til, men hun avsto frieriet. Frieren var den ti år eldre Nicolai Henrik Jæger fra Arendal. I et langt brev fra juli 1874 begrunnes dette på følgende måte: «Med bedrøvelse har jeg modtaget deres Brev. Det er tungt at maatte volde en Andens Hjertesorg, dog jeg har jo ingen anden Udvei: Jeg elsker Dem ikke og vil aldrig komme til at elske Dem, derom føler jeg mig forvissed, – derfor Ordet maa jo udtales, jeg maa sige Dem, at jeg ei kan blive Deres.»

Privatarkivene menneskeliggjør fortiden

Anna Gjerløws arkiv er et godt eksempel på den kilderikdommen som finnes i de mange privatarkivene på KUBEN. Noen av privatarkivene inneholder brev og personlige notater som gir oss muligheten til å komme tettere innpå enkelt personer fra fortiden enn vi ellers ville gjort. Historien blir mer menneskelig, og man oppdager ofte at folk før i tida i bunn og grunn ikke var så annerledes enn oss selv.

Med et omfang på bare noen titalls centimeterer utgjør arkivet etter Anna Gjerløw en mikroskopisk del av de tusener av hyllemeter som oppbevares i arkivmagasinene på KUBEN, men til gjengjeld har innholdet i arkivet gitt oss god innsikt i personen Anna Gjerløw og det samfunnet hun var en del av.

Kilder

PA-1933 Fag og produkt boks nr: 27.

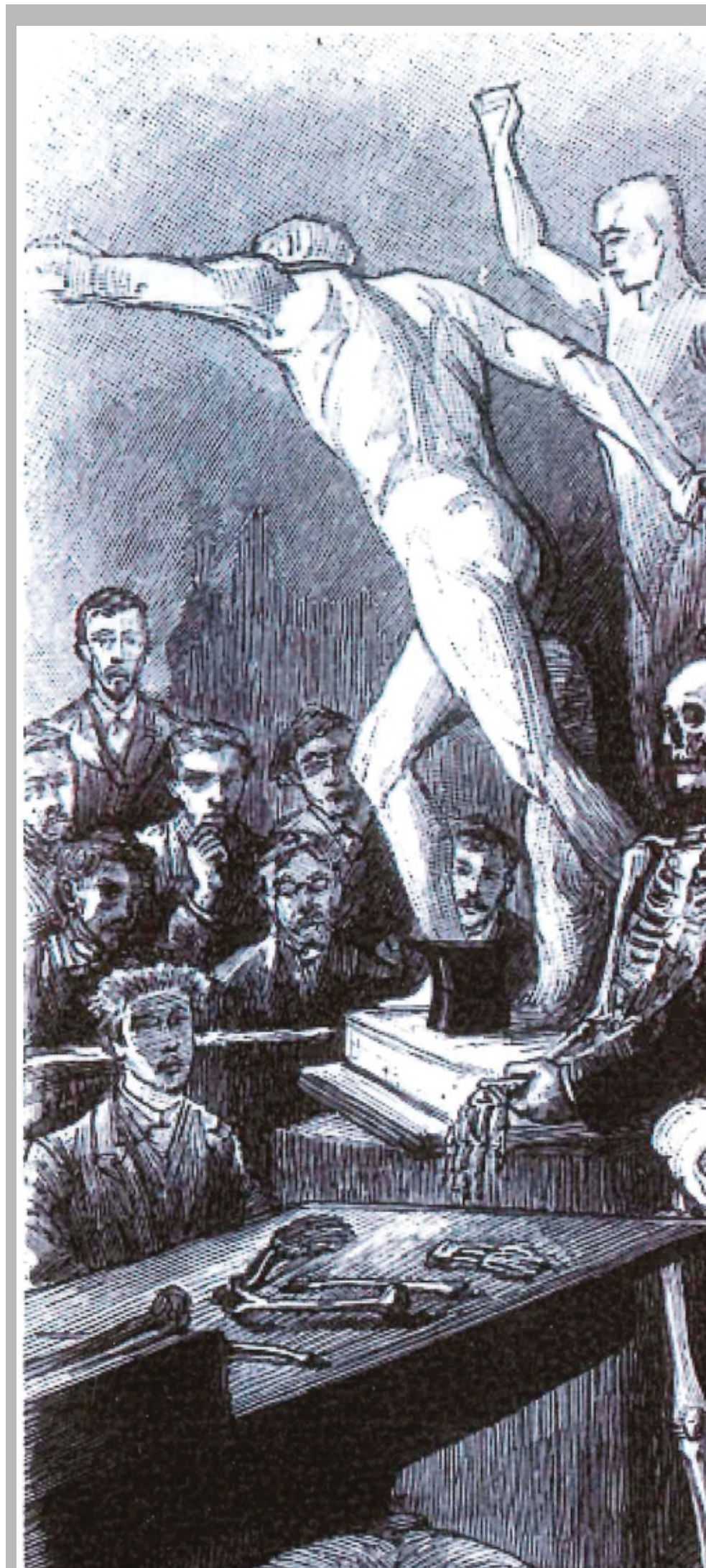
Kuben.

PA-1435 Personaliasamlingen boks nr. 148 og 149. Kuben.

Blom og Sogner (red.): Med kjønnsperspektiv på norsk historie. Oslo 2005.

Lise Råna,

arkivar/rådgiver ved Kuben/Aust-Agder museum og arkiv.

LE COURS D'ANATOMIE: Stikk av Alexis Lemaistre, Le cours d'anatomie, under Mathias Duval.

ANNAS BREV:

FOTO: HANNELE FORS, KUBEN

PRESTEFRUEN: : Anna Gjerløw som voksen.

FOTO: AUST-AGDER ARKIV OG MUSEUM